

ผลของการให้ความรู้แก่บุคลากรทางด้านสาธารณสุขเกี่ยวกับโรคธาลัสซีเมีย

สุภาพร แนวบุตร*

สายศิริ มีระเสน**

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ใช้แบบการวิจัยกึ่งทดลองวัดก่อน และหลังการทดลอง มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลการให้ความรู้แก่บุคลากรทางด้านสาธารณสุขเกี่ยวกับโรคธาลัสซีเมีย เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของความรู้ ทักษะ และการปฏิบัติของบุคลากรทางด้านสาธารณสุขเกี่ยวกับโรคธาลัสซีเมีก่อนและหลังได้รับการอบรมของผู้เข้าร่วมโครงการ และเพื่อศึกษาความพึงพอใจต่อโครงการและการประเมินตนเองของผู้เข้าร่วมโครงการ กลุ่มตัวอย่างเป็นอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) รพ.สต.วังอิทก อ.บางระกำ จ.พิษณุโลก จำนวน 73 คน โดยกลุ่มตัวอย่างจะได้รับการอบรมเรื่อง ความรู้เรื่องโรคธาลัสซีเมีย ทักษะ การตรวจคัดกรองธาลัสซีเมีย การปฏิบัติในการให้คำแนะนำเกี่ยวกับธาลัสซีเมียและการตรวจคัดกรอง โดยใช้สื่อเป็นภาพการ์ตูนแอนิเมชัน แผ่นพับ โปสเตอร์ และหนังสือการ์ตูนเรื่องการตรวจคัดกรองธาลัสซีเมีย โดยอบรม 2 ครั้ง ห่างกัน 3 เดือน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามประเมินความรู้ ทักษะ การปฏิบัติในการให้คำแนะนำเรื่องโรคธาลัสซีเมีย วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนาและสถิติอ้างอิง

ผลการวิจัยพบว่าหลังการอบรม กลุ่มตัวอย่างมีค่าเฉลี่ยคะแนนความรู้เรื่องโรคธาลัสซีเมีย ทักษะ การตรวจคัดกรองธาลัสซีเมียและการปฏิบัติในการให้คำแนะนำเกี่ยวกับโรคธาลัสซีเมียและการตรวจคัดกรองสูงขึ้นกว่าก่อนเข้าอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $p < .001$ ($t = -13.27$, $t = -5.53$ และ $t = -9.86$ ตามลำดับ) และพบว่าหลังอบรม กลุ่มตัวอย่างมีผลการประเมินความพึงพอใจโครงการและผลการประเมินตนเองในระดับดีมากเป็นส่วนใหญ่ทุกด้าน ได้แก่ คู่มือ/วีดิทัศน์ที่ใช้ในการอบรม สื่อที่ใช้ในการอบรม วิธีการถ่ายทอด เทคนิคที่ใช้ในการถ่ายทอด ความยากง่ายในการถ่ายทอด และความสามารถในการถ่ายทอด

คำสำคัญ : ความรู้, ทักษะ, การปฏิบัติ, โรคธาลัสซีเมีย, บุคลากรทางด้านสาธารณสุข

* อาจารย์คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

** อาจารย์คณะวิทยาศาสตร์การแพทย์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

Effect of Thalassemia Health Education Program on Health care Providers

Supaporn Naewbood*

Saisiri Mirasena **

ABSTRACT

This one group pre-test and post-test study design to examine the effect of thalassemia health education program on healthcare providers; to compare mean score of the knowledge, attitude and practice to provide advice on thalassemia of health care providers between before and after program and to examine the health care providers' program satisfaction and self-evaluation. Subjects were 73 village health volunteers at Wang-ie-tog health promotion hospital, Phitsanulok province. The subject participated in 2 times (for September, 2014 to January, 2015) of thalassemia health education program with cartoon animation, cartoon books, brochures and posters. Research tool used to measure before and after was questionnaire of knowledge, attitude and practice to provide advice on thalassemia. Data were analyzed using descriptive statistics and inferential statistics.

The results found that mean score of the knowledge, attitude and practice to provide advice on thalassemia was significantly increased after received health education program at $p\text{-value} < 0.001$, ($t = -13.27$, $t = -5.53$ and $t = -9.86$). The result of program evaluation and self- evaluation of health care providers were also found that after training, the subjects were very satisfactory as most all areas including book, video-based training, media training, method to transfer knowledge, technique used to convey knowledge, difficulty to convey knowledge and the ability to convey. The results of this study indicated that nurses and health care providers should apply the thalassemia health education program as a valuable complementary approach for controlling and screening thalassemia among the risk persons and pregnancy women.

Key words : Knowledge, Attitude, Practice, Thalassemia, Healthcare providers

*Lecturer, Faculty of Nursing, Naresuan University, Phitsanulok

**Lecturer, Faculty of Medical Science, Naresuan University, Phitsanulok

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

โรคธาลัสซีเมียจัดเป็นปัญหาทางสาธารณสุขของประเทศไทย พบผู้เป็นโรคธาลัสซีเมียร้อยละ 1 มีอุบัติการณ์ของเด็กเกิดใหม่ที่เป็นโรคถึง 12,000 คนต่อปี นอกจากนี้จะเป็นโรคทางพันธุกรรมที่พบบ่อยในประเทศไทยแล้ว ยังพบบ่อยในจังหวัดพิษณุโลกเช่นกัน (Wong et al., 2004) ทั้งนี้ผู้ป่วยจะมีอาการซีด อ่อนเพลีย ท้องป่อง ตับม้ามโต กระดูกใบหน้าเปลี่ยน จมูกแบน โหนกแก้มสูง กระดูกบางเปราะหักง่าย ร่างกายแคระแกร็น ในรายที่ซีดมากจำเป็นต้องได้รับเลือด เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินชีวิต เช่น เหนื่อยง่าย ทำงานได้น้อย เจ็บป่วยง่าย และในรายที่มีอาการรุนแรงอาจทำให้เสียชีวิต และมีค่าใช้จ่ายในการดูแลรักษาที่สูง

เนื่องจากโรคธาลัสซีเมียสามารถถ่ายทอดได้ทางพันธุกรรม ถึงจะมีอาการรุนแรงต่อร่างกายและชีวิตแต่ก็เป็นโรคที่สามารถป้องกันได้ในระดับปฐมภูมิ คือการป้องกันก่อนเกิดโรคและแนวทางในการควบคุมและป้องกันโรคคือ การให้คำแนะนำแก่คู่สมรสก่อนมีบุตรร่วมกับการตรวจคัดกรอง เพื่อป้องกันไม่ให้มีเด็กเกิดใหม่ที่เป็นโรค โดยเฉพาะในกลุ่มคู่สมรสที่เสี่ยงต่อการมีบุตรเป็นโรคธาลัสซีเมียชนิดรุนแรงโดยการให้คำแนะนำทางพันธุศาสตร์ (genetic counseling) การตรวจคัดกรองหาพาหะธาลัสซีเมีย และการตรวจวินิจฉัยก่อนคลอด และการดูแลผู้ป่วยให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี ดังสอดคล้องกับปัญหาที่พบในและหญิงตั้งครรภ์ที่มาฝากครรภ์ที่โรงพยาบาลมหาวิทยาลัยนเรศวรพบว่า หญิงตั้งครรภ์มาฝากครรภ์ในช่วงอายุครรภ์ไตรมาสที่ 3 (third trimester) เนื่องจากขาดความรู้ความเข้าใจ ในการถ่ายทอดโรคธาลัสซีเมียมาสู่ลูกจึงทำให้การควบคุมป้องกันโรคทำได้ยาก

การควบคุมและป้องกันโรคธาลัสซีเมีย

ในระดับปฐมภูมิ คือการป้องกันก่อนเกิดโรคจึงเป็นมาตรการที่สำคัญและจำเป็นในการป้องกัน และยังเป็นสิ่งที่สามารถทำได้ง่ายและสะดวก คือการให้ความรู้แก่ประชาชนโดยผ่านทาง อสม. และเจ้าหน้าที่สาธารณสุขที่ดูแลประชาชนในพื้นที่รับผิดชอบเกี่ยวกับสาเหตุ และการถ่ายทอดโรคธาลัสซีเมีย เพื่อป้องกันการเกิดโรค รวมทั้งการดูแลผู้ป่วยให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี คณะผู้วิจัยจึงเห็นความสำคัญในการเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโรคธาลัสซีเมีย และการดูแลรักษาสุขภาพในผู้ที่ เป็นโรคหรือผู้ที่มีบุตรเป็นโรคธาลัสซีเมียให้แก่บุคลากรทางด้านสาธารณสุขในระดับปฐมภูมิซึ่งใกล้ชิดกับประชาชน และเป็นผู้ดูแลส่งเสริมสุขภาพเบื้องต้นแก่ประชาชนโดยตรง ได้แก่ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) เจ้าหน้าที่สาธารณสุขโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.) ตำบลวังอิทก อ.บางระกำ จ.พิษณุโลก ซึ่งเป็นที่ตั้งใกล้เคียงกับมหาวิทยาลัยนเรศวร โดยการอบรมให้ความรู้เรื่องโรคธาลัสซีเมีย ประกอบกับสื่อซึ่งเป็นเอกสารแผ่นพับ โปสเตอร์และสื่อคอมพิวเตอร์หรือการ์ตูนแอนิเมชันเพื่อให้ อสม.และบุคลากรทางสาธารณสุขได้มีความรู้เรื่องโรคธาลัสซีเมีย และนำไปแจกจ่าย เผยแพร่ให้แก่ชุมชนและผู้ที่มีมารับบริการด้านสาธารณสุขที่ รพ.สต.วังอิทก อำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก โดยจะมีการประเมินความพึงพอใจต่อการได้รับความรู้ และการนำไปใช้ประโยชน์หลังจากเข้าอบรม ซึ่งเป็นการแก้ไขปัญหาสาธารณสุขที่สำคัญของประเทศ เพื่อลดอุบัติการณ์ของโรคธาลัสซีเมียตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ.2555-2559) ยุทธศาสตร์การวิจัยที่ 1 การสร้างศักยภาพและความสามารถในการพัฒนาทางสังคม กลยุทธ์การวิจัยที่ 3 ส่งเสริมสุขภาพ การป้องกันโรคอุบัติใหม่ การรักษาพยาบาล การฟื้นฟูสมรรถภาพทางกายและจิตใจ การพึ่งพาตนเองด้านสุขภาพ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาผลของการให้ความรู้แก่บุคลากรทางด้านสาธารณสุขเกี่ยวกับโรคธาลัสซีเมีย
2. เพื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของความรู้ ทักษะ และการปฏิบัติของบุคลากรทางด้านสาธารณสุขเกี่ยวกับโรคธาลัสซีเมีย ก่อนและหลังได้รับการอบรมของผู้เข้าร่วมโครงการ
3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจต่อโครงการและการประเมินตนเองของผู้เข้าร่วมโครงการ

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาวิจัยนี้ เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi experimental research) ชนิด One group pretest - posttest design

ประชากร

คือ อาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน (อสม.) ในเขต รพ.สต.วังอิทก อ.บางระกำ จ.พิษณุโลก ทั้งเพศชายและหญิง จำนวน 88 คน ประจำปี 2557

กลุ่มตัวอย่าง

คือ อสม. ในเขต รพ.สต.วังอิทก อ.บางระกำ จ.พิษณุโลก ทั้งเพศชายและหญิงที่ยินยอมจะเข้าร่วมวิจัยและตอบแบบสอบถาม อย่างต่อเนื่อง 2 ครั้งขึ้นไป ที่ รพ.สต.วังอิทก ทั้งนี้มีผู้นยอมเข้าร่วมวิจัยทั้งสิ้น 73 คน คิดเป็นร้อยละ 82.95 ของประชากรจริง ได้มาจากการคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างจากค่าสัดส่วนของประชากร ระดับความเชื่อมั่น และความคลาดเคลื่อน (สุวิมล ติรภานนท์, 2543) โดยกำหนดให้ประชากรที่มีขนาดเล็ก ต่ำกว่า 200 ใช้กลุ่มตัวอย่างอย่างน้อยร้อยละ 80 ของประชากร

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

(ให้รายละเอียดในขั้นตอนการเก็บข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์)

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ใช้แบบสอบถาม และแบบประเมินความพึงพอใจหลังเข้าอบรม ในกลุ่มผู้เข้าร่วมวิจัย ขั้นตอนการวิจัยประกอบด้วย 3 ขั้นตอน ดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 ผู้วิจัยและคณะจัดทำแผ่นพับ โปสเตอร์ และสื่อคอมพิวเตอร์หรือการ์ตูนแอนิเมชัน เรื่องโรคธาลัสซีเมียให้แก่ อสม./บุคลากรทางด้านสาธารณสุข

ขั้นตอนที่ 2 จัดอบรมถ่ายทอดให้ความรู้ เรื่องโรคธาลัสซีเมียให้แก่ อสม./บุคลากรทางด้านสาธารณสุข และให้ทำแบบสอบถามเรื่อง 1) ความรู้เรื่องโรคธาลัสซีเมีย 2) ทักษะต่อการตรวจคัดกรองธาลัสซีเมีย และ 3) การปฏิบัติในการให้คำแนะนำเกี่ยวกับธาลัสซีเมียและการตรวจคัดกรอง ที่ รพ.สต.วังอิทก

ขั้นตอนที่ 3 เมื่อครบ 3 เดือนติดตามผลการถ่ายทอดความรู้เรื่องโรคธาลัสซีเมียของ อสม./บุคลากรทางด้านสาธารณสุขและอบรมถ่ายทอดความรู้เรื่องโรคธาลัสซีเมียโดยใช้แผ่นพับ โปสเตอร์ และสื่อคอมพิวเตอร์หรือการ์ตูนแอนิเมชันประกอบ จากนั้นให้ทำแบบสอบถามเรื่อง 1) ความรู้เรื่องโรคธาลัสซีเมีย 2) ทักษะต่อการตรวจคัดกรองธาลัสซีเมีย และ 3) การปฏิบัติในการให้คำแนะนำเกี่ยวกับธาลัสซีเมียและการตรวจคัดกรอง และแบบประเมินความพึงพอใจต่อโครงการและแบบประเมินตนเองของผู้เข้าวิจัย ที่ รพ.สต.วังอิทก

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ประกอบไปด้วย 3 ส่วนดังนี้

ส่วนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลทั่วไป

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามเรื่อง ความรู้เรื่องโรคธาลัสซีเมีย ทักษะต่อการตรวจคัดกรองธาลัสซีเมีย และการปฏิบัติในการให้คำแนะนำเกี่ยวกับธาลัสซีเมีย ประกอบด้วย 3 ด้าน ได้แก่ 1) ความรู้เรื่องโรคธาลัสซีเมีย 2) ทักษะต่อการตรวจคัดกรองธาลัสซีเมียและ

3) การปฏิบัติในการให้คำแนะนำเกี่ยวกับธาลัสซีเมีย และการตรวจคัดกรองแบบสอบถามเป็น rating scale แบ่งค่าคะแนน เป็น 0-3 คะแนน โดยมีการแปลค่าคะแนน ดังนี้

- ปฏิบัติทุกครั้ง มีค่าคะแนน = 3
- ปฏิบัติค่อนข้างบ่อย มีค่าคะแนน = 2
- ปฏิบัติน้อยครั้ง มีค่าคะแนน = 1
- เกือบไม่ปฏิบัติหรือไม่เคย มีค่าคะแนน = 0

เมื่อเก็บรวบรวมข้อมูลครบได้นำคะแนนมาหาค่าเฉลี่ย และแบ่งระดับค่าคะแนนเป็น 3 ช่วง ตามเกณฑ์ของ วิเชียร เกตุสิงห์ (2538) และกำหนดให้ค่าคะแนนเฉลี่ย 0.00 – 1.00 หมายถึง มีความรู้/ทัศนคติ/การปฏิบัติน้อยควรปรับปรุง, 1.01 – 2.00 หมายถึง มีความรู้/ทัศนคติ/การปฏิบัติระดับปานกลาง และ 2.01 – 3.00 หมายถึง มีความรู้/ทัศนคติ/การปฏิบัติระดับดี

ส่วนที่ 3 แบบประเมินความพึงพอใจต่อโครงการและแบบประเมินตนเองของผู้เข้าวิจัย แบบประเมินเป็น rating scale แบ่งค่าคะแนน เป็น ดีมาก ดี พอใช้ ต้องปรับปรุง และไม่แน่ใจ

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

1. การหาค่าความตรง (Validity) เครื่องมือทุกชนิดผ่านการตรวจสอบคุณภาพจากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 คน โดยมีดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item-Objective Congruency: IOC) ได้ค่าระหว่าง 0.67-1.00 2. การหาความเที่ยง (Reliability) ผู้วิจัยนำแบบสอบถามไปใช้กับ อสม.ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างที่รพ.สต.บ่อทอง อ.บางระกำ จ.พิษณุโลก จำนวน 30 ราย แล้วนำมาหาความเที่ยงโดยวิธีการหา ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาค (Cronbach's

alpha coefficient) ได้ค่าความเที่ยงเท่ากับ .86

การวิเคราะห์ข้อมูล

ทำโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปในการวิเคราะห์ โดยแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ

1. ข้อมูลส่วนบุคคล ความพึงพอใจต่อโครงการและการประเมินตนเองของผู้เข้าวิจัยวิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ และหาค่าร้อยละ
2. เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยความรู้โรคธาลัสซีเมีย ทัศนคติต่อการตรวจคัดกรองธาลัสซีเมีย และการปฏิบัติในการให้คำแนะนำเกี่ยวกับโรคธาลัสซีเมีย วิเคราะห์โดยใช้ค่า Paired t-test

การพิทักษ์สิทธิกลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยคำนึงถึงจริยธรรมในการวิจัย โดยมีการชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัยให้อาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน (อสม.) ที่เข้าร่วมวิจัยและตอบแบบสอบถามทราบ และมีการขออนุญาตในการเก็บข้อมูล ทั้งนี้ผู้ให้ข้อมูลจะมีสิทธิในการที่จะไม่เข้าร่วมหรือออกจากการศึกษาวิจัยได้ตลอดเวลา

ผลการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ เป็น อสม. จำนวน 73 ราย ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงร้อยละ 74.00 อายุเฉลี่ย 50.12 ปี (SD = 9.29 ช่วงอายุอยู่ระหว่าง 15-67 ปี) จบการศึกษาชั้นประถมศึกษาร้อยละ 71.20 มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 4,664.38 บาท (SD = 5.45) ส่วนมากใช้วิธีการกระตุ้นให้หญิงตั้งครรภ์หรือกลุ่มเสี่ยงธาลัสซีเมียตรวจคัดกรองโรคโดยการเตือนให้ไปพบแพทย์ที่โรงพยาบาลจำนวน 51 คน คิดเป็นร้อยละ 69.90 ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงจำนวนและร้อยละข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง (n = 73)

ข้อมูลทั่วไป		จำนวน	ร้อยละ
เพศ	ชาย	19	25.00
	หญิง	54	74.00
อายุ (ปี)			
เฉลี่ย 50.12		Max = 67 ปี	Min = 15 ปี
SD =9.29			
ประสบการณ์ในการทำงาน (ปี)			
เฉลี่ย 12.59 SD =7.89		Max = 37 ปี	Min = 1 ปี
ระดับการศึกษา			
ประถมศึกษา		52	71.20
มัธยมศึกษาตอนต้น		11	15.10
มัธยมศึกษาตอนปลาย		9	12.30
อนุปริญญา/ปวส.		1	1.40
รายได้เฉลี่ย (บาท/เดือน)			
เฉลี่ย 4,664.38 SD = 5.45		Max = 30,000	Min = 600

ภายหลังจัดอบรมการให้ความรู้ ความเข้าใจ เรื่องโรคธาลัสซีเมียแก่อาสาสมัครสาธารณสุข ประจำหมู่บ้าน พบว่า ค่าเฉลี่ยความรู้เรื่องโรคธาลัสซีเมีย ทักษะต่อการตรวจคัดกรองธาลัสซีเมีย และการ

ปฏิบัติในการให้คำแนะนำเกี่ยวกับธาลัสซีเมียและการตรวจคัดกรอง สูงขึ้นกว่าก่อนเข้าอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $p < .001$ ($t = -13.27$, $t = -5.53$ และ $t = -9.86$ ตามลำดับ) ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยความรู้/ทัศนคติ/และการปฏิบัติตนของกลุ่มตัวอย่างก่อนและหลัง (n = 73)

	ก่อน		หลัง		ค่าที่	p-value
	$\bar{X}$	SD	$\bar{X}$	SD		
ความรู้เรื่องโรคธาลัสซีเมีย	44.25	6.48	54.95	2.72	-13.27	.000***
ทัศนคติต่อการตรวจคัดกรองธาลัสซีเมีย	22.08	2.67	24.12	1.99	-5.53	.000***
การปฏิบัติในการให้คำแนะนำเกี่ยวกับธาลัสซีเมียและการตรวจคัดกรอง	11.12	10.34	22.78	3.98	-9.86	.000***

*** p-value < .001

ภายหลังจัดอบรมผลการประเมินความพึงพอใจของผู้เข้าอบรมในโครงการ การให้ความรู้แก่บุคลากรทางด้านสาธารณสุขเกี่ยวกับโรคธาลัสซีเมีย มีผลการประเมินในระดับดีมากเป็นส่วนใหญ่

ทุกด้าน ได้แก่ หนังสือ/วิดิทัศน์ที่ใช้ในการอบรม สื่อที่ใช้ในการอบรม วิธีการถ่ายทอด เทคนิคที่ใช้ในการถ่ายทอด ความยากง่ายในการถ่ายทอด และความสามารถในการถ่ายทอดดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ผลการประเมินความพึงพอใจในโครงการ การให้ความรู้แก่บุคลากรทางด้านสาธารณสุขเกี่ยวกับโรคธาลัสซีเมีย (n= 73)

รายการ	ดีมาก % (n)	ดี % (n)	พอใช้ % (n)	$\bar{X}$	SD
หนังสือ/วิดิทัศน์ที่ใช้ในการอบรม	61.6 (45)	37.0 (27)	1.4 (1)	3.60	.520
สื่อที่ใช้ในการอบรม	74.0 (54)	26.0 (19)	-	3.74	.442
วิธีการถ่ายทอด	79.5 (58)	20.5 (15)	-	3.79	.407
เทคนิคที่ใช้ในการถ่ายทอด	84.9 (62)	15.1 (11)	-	3.85	.360
ความยากง่ายในการถ่ายทอด	82.2 (60)	17.8 (13)	-	3.82	.385
สิ่งแวดล้อมในการฝึกอบรม	78.1 (57)	21.9 (16)	-	3.78	.417
ความสามารถในการถ่ายทอด	82.2 (60)	17.8 (13)	-	3.82	.385

นอกจากนี้ยังพบว่า ผลการประเมินตนเองโดยภาพรวมของกลุ่มตัวอย่างในโครงการการให้ความรู้แก่บุคลากรทางด้านสาธารณสุขเกี่ยวกับโรคธาลัสซีเมีย มีผลการประเมินในระดับดีมากเป็น

ส่วนใหญ่ทุกด้าน ได้แก่ ความเข้าใจต่อเนื้อหา ความรู้เจตคติ ทักษะการปฏิบัติเพื่อนำไปสอน และความสามารถที่จะถ่ายทอด ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ผลการประเมินตนเองโดยภาพรวมของกลุ่มตัวอย่างในโครงการการให้ความรู้แก่บุคลากรทางด้านสาธารณสุขเกี่ยวกับโรคธาลัสซีเมีย (n = 73)

รายการ	ดีมาก % (n)	ดี % (n)	พอใช้ % (n)	$\bar{X}$	SD
ความเข้าใจต่อเนื้อหา	82.2 (60)	16.4 (12)	1.4 (1)	3.81	.430
ความรู้	65.8 (48)	34.2 (25)	-	3.66	.478
เจตคติ	72.6 (53)	27.4 (20)	-	3.73	.449
ทักษะการปฏิบัติเพื่อนำไปสอน	71.2 (52)	27.4 (20)	1.4 (1)	3.69	.491
ความสามารถที่จะถ่ายทอด	69.9 (51)	28.8 (21)	1.4 (1)	3.68	.497

อภิปรายผล

อภิปรายผล แบ่งเป็น 3 ส่วนดังนี้

ส่วนที่ 1 ผลของการให้ความรู้แก่บุคลากรทางด้านสาธารณสุขเกี่ยวกับโรคธาลัสซีเมีย ภายหลังจัดอบรมการให้ความรู้ เรื่องโรคธาลัสซีเมียแก่อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) /บุคลากรทางด้านสาธารณสุขโดยจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ จำนวน 2 ครั้ง ให้แก่ผู้รับบริการจำนวน 73 คน และนำแผ่นพับ โปสเตอร์และสื่อคอมพิวเตอร์มาเผยแพร่แก่กลุ่มตัวอย่าง

การที่กลุ่มตัวอย่างมีความรู้เรื่องโรคธาลัสซีเมีย ทักษะต่อการตรวจคัดกรองธาลัสซีเมีย และการปฏิบัติในการให้คำแนะนำเกี่ยวกับธาลัสซีเมีย และการตรวจคัดกรองสูงขึ้นกว่าก่อนเข้าอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $p < .001$ และผลการประเมินตนเองโดยภาพรวมของกลุ่มตัวอย่างที่เข้ารับการให้ความรู้แก่เกี่ยวกับโรคธาลัสซีเมีย มีผลการประเมินในระดับดีมากเป็นส่วนใหญ่ทุกด้าน ทั้งด้านความเข้าใจต่อเนื้อหา ความรู้เจตคติ ทักษะการปฏิบัติเพื่อนำไปสอนและความสามารถที่จะถ่ายทอด ทั้งนี้ อาจกล่าวได้ว่ากลุ่มตัวอย่างเกิดการเปลี่ยนแปลงการเรียนรู้คือ ทั้งด้านความรู้ ทักษะ และ การปฏิบัติ โดยลักษณะสอดคล้องกับที่ นิภา มนูญปิจุ (2528)

แสดงถึงความสัมพันธ์ของความรู้ ทักษะ และการปฏิบัติ ในลักษณะที่ความรู้และทักษะดี ต่างก็ทำให้เกิดการปฏิบัติได้ เมื่อกลุ่มตัวอย่างเกิดความรู้เรื่องโรคธาลัสซีเมียดี และมีทัศนคติที่ดีต่อการตรวจคัดกรองธาลัสซีเมีย ก็จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการให้คำแนะนำเกี่ยวกับธาลัสซีเมีย และการตรวจคัดกรองที่ถูกต้องตามมาจึงทำให้คำแนะนำทั้ง 3 ด้านดีขึ้นกว่าก่อนเข้าอบรม ดังผลที่เป็นไปในทิศทางเดียวกันกับงานวิจัยของ Jopang et al. (2015) และ Wulandari and Whelan (2011) พบว่าภายหลังให้ความรู้ทัศนคติที่มีต่อการป้องกัน ความรู้เกี่ยวกับโรคธาลัสซีเมียและการปฏิบัติตนของหญิงตั้งครรภ์ดีขึ้นกว่าก่อนเข้าอบรม ประกอบกับการจัดให้กลุ่มตัวอย่างได้รับความรู้ที่มีประสิทธิภาพพร้อมกับสื่อที่ดีจะช่วยสนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้เพิ่มขึ้นและง่ายต่อการเข้าใจ ดังการศึกษาของ Terawiwat, Imamee, and Janchaum (1999) และ ภัทระ แสนไชยสุริยา (2555) ที่พบว่าภายหลังเข้าโปรแกรมสุขศึกษาโดยใช้สื่อวีดิทัศน์ และเผยแพร่ความรู้โรคธาลัสซีเมียผ่านสื่ออินเทอร์เน็ต กลุ่มตัวอย่างมีความรู้ต่อโรคธาลัสซีเมียเพิ่มขึ้น ทั้งนี้จึงพบว่าผลการให้ความรู้แก่บุคลากรทางด้านสาธารณสุขเกี่ยวกับโรคธาลัสซีเมีย โดยใช้สื่อแผ่นพับ โปสเตอร์ และสื่อคอมพิวเตอร์ทำให้กลุ่มตัวอย่างมีความรู้เรื่อง

โรคธาลัสซีเมีย ทักษะคิดต่อการตรวจคัดกรองธาลัสซีเมีย และการปฏิบัติในการให้คำแนะนำดีขึ้น และจึงเกิดความพึงพอใจและมั่นใจที่จะปฏิบัติตามการให้คำแนะนำ

ส่วนที่ 2 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยความรู้เรื่องโรคธาลัสซีเมีย ทักษะคิดต่อการตรวจคัดกรองธาลัสซีเมีย และการปฏิบัติในการให้คำแนะนำเกี่ยวกับธาลัสซีเมียและการตรวจคัดกรองก่อนและหลังเข้าอบรม

การที่ค่าเฉลี่ยความรู้เรื่องโรคธาลัสซีเมีย ทักษะคิดต่อการตรวจคัดกรองธาลัสซีเมีย และการปฏิบัติในการให้คำแนะนำเกี่ยวกับธาลัสซีเมีย และการตรวจคัดกรองสูงขึ้นกว่าก่อนเข้าอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $p < .001$ ($t = -13.27$, $t = -5.53$ และ $t = -9.86$ ตามลำดับ) นั้นเนื่องจากกลุ่มตัวอย่างได้เข้ารับการอบรมการให้ความรู้แก่บุคลากรทางด้านสาธารณสุขเกี่ยวกับโรคธาลัสซีเมีย ทำให้เกิดการเรียนรู้และเกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านความรู้ ทักษะคิด และการปฏิบัติ ตามแนวคิดของเบนจามิน บลูม และคณะ (Bloom et al., 1956) คือ ความเข้าใจ การนำความรู้ไปใช้ และการวิเคราะห์ จากผลการวิจัยกลุ่มตัวอย่างมีความเข้าใจต่อการป้องกันอาการ และสามารถแยกออกว่าบุคคลใดเป็นผู้ที่มีโอกาสเป็นพาหะสามารถเกิดโอกาสเสี่ยงของการมีบุตรเป็นโรคธาลัสซีเมีย และสามารถแนะนำการรักษาและแนะนำการป้องกันได้ จึงทำให้คะแนนเฉลี่ยด้านความรู้เพิ่มขึ้น และคะแนนเฉลี่ยด้านทักษะคิด และการปฏิบัติเพิ่มขึ้นเช่นกัน การที่ค่าเฉลี่ยการปฏิบัติในการให้คำแนะนำเกี่ยวกับธาลัสซีเมีย และการตรวจคัดกรองสูงขึ้นกว่าก่อนเข้าอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $p < .001$ ($t = -9.86$) นั้นเนื่องจากผลการเข้าอบรมเป็นเวลา 2 ครั้ง ครั้งละ 6 ชั่วโมง ห่างกันเป็นเวลา 3 เดือน ประกอบกับการเรียนรู้ โดยมีสื่อภาพการ์ตูนแอนิเมชัน และหนังสือการ์ตูนประกอบทำให้เข้าใจมากยิ่งขึ้น จึงทำให้คะแนนการให้คำแนะนำเกี่ยวกับธาลัสซีเมีย และการตรวจคัดกรอง

สูงขึ้นกว่าก่อนเข้าอบรม ซึ่งเป็นไปตามแนวคิดทฤษฎีของ เบนจามิน บลูม และคณะ (Bloom et al., 1956) เมื่อกลุ่มตัวอย่าง เกิดความรู้เรื่องโรคธาลัสซีเมีย และมีทักษะคิดที่ดีต่อการตรวจคัดกรองธาลัสซีเมีย อาจเนื่องมาจากผลการเข้าอบรม เป็นเวลา 2 ครั้ง ครั้งละ 6 ชั่วโมง ประกอบกับการเรียนรู้ โดยใช้สื่อภาพการ์ตูนแอนิเมชัน และหนังสือการ์ตูนทำให้เข้าใจได้ง่ายรู้สึกว่าจะไม่ยากก็จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการให้คำแนะนำเกี่ยวกับธาลัสซีเมีย และการตรวจคัดกรองที่ถูกต้องตามมาจึงทำให้ค่าคะแนนทั้ง 3 ด้านดีขึ้นกว่าก่อนเข้าอบรม ดังมีผลเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับงานวิจัยของ Jopang et al. (2015, p.2144) พบว่าภายหลัง อสม.ให้ความรู้ ผู้เข้าร่วมวิจัยที่อยากจะมิบุตรในชุมชนร้อยละ 92.2 ตกลงที่จะรับการตรวจคัดกรอง นอกจากนั้นยังพบว่า ทักษะคิดที่มีต่อการป้องกัน และความรู้เกี่ยวกับโรคธาลัสซีเมียที่ดีขึ้นกว่าก่อนเข้าอบรม และ Alam et al. (2015, p.1) พบว่าเจ้าหน้าที่ทางสุขภาพในชุมชน และบุคลากรทางด้านสุขภาพเป็นบุคคลสำคัญที่จะให้ข้อมูลทางด้านสุขภาพ และความรู้ขณะตั้งครรภ์ และการรับประทานยาเสริมธาตุเหล็กในหญิงตั้งครรภ์ เพื่อป้องกันภาวะซีดจากการขาดธาตุเหล็ก เช่นเดียวกับ Wulandari and Whelan (2011, p.867) ที่พบว่า ตัวหญิงตั้งครรภ์เอง และบุคลากรทางด้านสุขภาพ มีบทบาทสำคัญต่อการให้การสนับสนุน และให้คำแนะนำในระหว่างตั้งครรภ์ และส่งผลการต่อการปฏิบัติตนของหญิงตั้งครรภ์

ดังนั้นหากจัดการให้กลุ่มตัวอย่างได้รับความรู้ที่มีประสิทธิภาพประกอบกับสื่อที่ดีก็จะช่วยสนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้เพิ่มขึ้น ดังเช่น งานของ Terawiwat, Imamee, and Janchaum (1999, p.237) พบว่าภายหลังเข้าโปรแกรมสุขศึกษาโดยใช้สื่อวีดิทัศน์ร่วมกับการอภิปรายกลุ่มและติดตามเยี่ยมกระตุ้นโดยอาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน (อสม.) กลุ่มตัวอย่างมีความรู้เกี่ยวกับการป้องกันภาวะซีด

จากการขาดธาตุเหล็กในหญิงตั้งครรภ์เพิ่มขึ้น และพฤติกรรมป้องกันภาวะซีดจากการขาดธาตุเหล็กเพิ่มขึ้น เช่นเดียวกันกับภักระ แสนไชยสุริยา (2555) ได้ศึกษาและพัฒนาการเผยแพร่ความรู้โรคธาลัสซีเมียผ่านสื่ออินเทอร์เน็ต สำหรับประชาชนทั่วไปให้มีความรู้ความเข้าใจต่อโรคธาลัสซีเมีย ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มมารดาของตัวอย่างเป็นผู้ป่วยเด็ก ที่พาบุตรมารับบริการต่อเนื่องเป็นเวลานานมีความรู้เพิ่มขึ้นใกล้เคียงกับงานวิจัยของ เกษม เรืองรอง ภาวิน พัวพรพงษ์ และมรกตสุธีร์ รัตนมงคลกุล (2555, น.2) ที่พบว่าผู้เข้าร่วมวิจัย เป็นหญิงตั้งครรภ์ และสามีมีระดับ คะแนนที่ได้จากการประเมินความรู้เกี่ยวกับการป้องกันและควบคุมโรคเลือดจางธาลัสซีเมียเพิ่มขึ้น หลังจากชมสื่อวีดิทัศน์

ส่วนที่ 3 การศึกษาความพึงพอใจต่อโครงการและการประเมินตนเองของผู้เข้าร่วมโครงการ การให้ความรู้แก่บุคลากรทางด้านสาธารณสุขเกี่ยวกับโรคธาลัสซีเมียหลังเข้าอบรม

เมื่อให้กลุ่มตัวอย่างประเมินตนเอง พบว่า ผลการประเมินตนเองโดยภาพรวมของผู้รับการอบรมในโครงการ การให้ความรู้แก่บุคลากรทางด้านสาธารณสุขเกี่ยวกับโรคธาลัสซีเมีย มีผลการประเมินในระดับดีมากเป็นส่วนใหญ่ทุกด้าน ทั้งด้านความเข้าใจต่อเนื้อหา ความรู้เจตคติ ทักษะการปฏิบัติเพื่อนำไปสอน และความสามารถที่จะถ่ายทอด ทั้งนี้เนื่องมาจากกลุ่มตัวอย่างเกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านความรู้ ทักษะและการปฏิบัติ ตามแนวคิดของเบนจามิน บลูม และคณะ (Bloom et al., 1956) กล่าวคือจากการวิจัยเมื่อกลุ่มตัวอย่างเกิดความรู้เรื่องโรคธาลัสซีเมียดี และมีทัศนคติที่ดีต่อการตรวจคัดกรองธาลัสซีเมีย ก็จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการให้คำแนะนำเกี่ยวกับธาลัสซีเมีย และการตรวจคัดกรองที่ถูกต้องตามมาจึงทำให้ค่าคะแนนทั้ง 3 ด้าน (ด้านความรู้ ทักษะ และการปฏิบัติ) ดีขึ้นกว่าก่อนเข้า

อบรมสอดคล้องกับทีนิกา มนูญปิฏ (2528) แสดงถึงความสัมพันธ์ของความรู้ ทักษะ และการปฏิบัติ ในลักษณะที่ 3 คือ ความรู้และทัศนคติ ต่างก็ทำให้เกิดการปฏิบัติได้ โดยที่ความรู้และทัศนคติไม่จำเป็นต้องมีความสัมพันธ์กัน ถ้าความรู้ดีสามารถส่งผลให้เกิดการปฏิบัติได้ และถ้าทัศนคติดีก็ส่งผลให้เกิดการปฏิบัติได้

จากเหตุผลดังกล่าวจึงทำให้ทัศนคติต่อการตรวจคัดกรองธาลัสซีเมีย สูงขึ้นกว่าก่อนเข้าอบรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $p < .001$ ($t = -5.53$) และ ($\bar{X} = 22.08$, $SD = 2.67$ เพิ่มขึ้นเป็น $\bar{X} = 24.12$, $SD = 1.99$) ทำให้กลุ่มตัวอย่างพึงพอใจต่อโครงการ จึงได้ประเมินคะแนนในระดับมากเป็นส่วนใหญ่ รวมทั้งยังมีความรู้เรื่องโรคธาลัสซีเมีย และคะแนนการปฏิบัติในการให้คำแนะนำเกี่ยวกับธาลัสซีเมีย และการตรวจคัดกรอง สูงขึ้นกว่าก่อนเข้าอบรม

จากการวิจัยครั้งนี้ แสดงให้เห็นว่าผลของการให้ความรู้แก่บุคลากรทางด้านสาธารณสุขเกี่ยวกับโรคธาลัสซีเมีย ส่งผลให้ความรู้เรื่องโรคธาลัสซีเมีย ทัศนคติต่อการตรวจคัดกรองธาลัสซีเมีย และการปฏิบัติในการให้คำแนะนำเกี่ยวกับธาลัสซีเมีย และการตรวจคัดกรอง ของอาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน (อสม.) ดีขึ้นกว่าก่อนเข้าอบรม รวมทั้งความพึงพอใจของกลุ่มตัวอย่างในโครงการมีผลการประเมินในระดับดีมากเป็นส่วนใหญ่ทุกด้าน ได้แก่ หนังสือ/วีดิทัศน์ที่ใช้ในการอบรม สื่อที่ใช้ในการอบรม วิธีการถ่ายทอด เทคนิคที่ใช้ในการถ่ายทอด ความยากง่ายในการถ่ายทอด และความสามารถในการถ่ายทอด และผลการประเมินตนเองโดยภาพรวมของผู้รับการอบรมมีผลการประเมินในระดับดีมากเป็นส่วนใหญ่ทุกด้านซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานและกรอบแนวคิดที่ตั้งไว้ ดังนั้นการให้ความรู้ แก่บุคลากรทางด้านสาธารณสุขเกี่ยวกับโรคธาลัสซีเมีย จึงเป็นทางเลือกหนึ่งที่สำคัญในการควบคุมภาวะโลหิตจางและ

โรคธาลัสซีเมียในกลุ่มเสี่ยง เพื่อประโยชน์ในการป้องกันและลดการเกิดภาวะแทรกซ้อนที่อันตรายต่อผู้ป่วยโรคธาลัสซีเมีย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. นำเสนอผลการวิจัยให้กับบุคลากร ด้านสุขภาพ และมีการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการให้กับบุคลากรด้านสุขภาพ เพื่อให้เกิดทักษะในการให้คำแนะนำเกี่ยวกับโรคธาลัสซีเมีย และการตรวจคัดกรองโรคธาลัสซีเมีย แก่พยาบาลและเจ้าหน้าที่สาธารณสุข รวมทั้งฝึกทักษะในการสอน และดำเนินการตามขั้นตอน และให้การสนับสนุนด้านสื่อโสตทัศนอุปกรณ์ และบุคลากรในการสอนการตรวจคัดกรอง

แก่หญิงตั้งครรภ์หรือกลุ่มเสี่ยง ในช่วงระหว่างรอพบแพทย์ที่คลินิกฝากครรภ์ โดยให้มีการชมวิดีโอ การดูแอนิเมชันเรื่องธาลัสซีเมีย และแจกหนังสือ การดูความรู้เรื่องโรคธาลัสซีเมีย เพื่อสนับสนุนให้มีการให้ความรู้เรื่องโรคธาลัสซีเมียและสนับสนุนการตรวจคัดกรอง

2. นำผลการวิจัยไปใช้เป็นส่วนหนึ่งของการจัดการเรียนการสอนการพยาบาลอนามัยชุมชน โดยบรรจุเป็นเนื้อหาในหัวข้อแนวทางการดูแลหญิงตั้งครรภ์ในชุมชน สำหรับนักศึกษาพยาบาลในการกำหนดเป็นเนื้อหาในหลักสูตรการศึกษาของนักศึกษาพยาบาล เพื่อให้เป็นแนวทางในการดูแลหญิงตั้งครรภ์ และกลุ่มเสี่ยง

เอกสารอ้างอิง

- เกษม เรืองรอง, ภาวิน พัวพรพงษ์ และมรกตสุธีร์
รัตนมงคลกุล. (2555). ศึกษาความรู้ทัศนคติ
และการปฏิบัติตัวเกี่ยวกับการตรวจเลือด
ก่อนแต่งงานหรือก่อนมีบุตร. *Journal of
Medicine and Health Sciences*, 19(2)
August, 22-28.
- นิภา มนูญปัจจุ. (2528). การวิจัยทางสุขภาพศึกษา. พิมพ์
ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: อักษรบัณฑิต.
- ภัทระ แสนไชยสุริยา. (2555). การเผยแพร่ความรู้
โรคธาลัสซีเมียผ่านสื่อ internet Web-based
interactive media for disseminating
knowledge of thalassemia. (รายงานวิจัย
ม.ขอนแก่น), เก็บค้นเมื่อ 26 พฤษภาคม
2558 จาก [http://dric.nrct.go.th/direct_full-
text.php?.pdf](http://dric.nrct.go.th/direct_full-text.php?.pdf).
- วิเชียร เกตุสิงห์. (2538). สถิติวิเคราะห์สำหรับการ
วิจัย. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: ไทย
วัฒนาพานิช.
- สุวิมล ศิริกานันท์. (2543). ระเบียบวิธีการวิจัยทาง
สังคมศาสตร์: แนวทางสู่การปฏิบัติ. พิมพ์
ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.
- Alam et al. (2015). How can formative research
inform the design of an iron-folic acid
supplementation intervention starting in
first trimester of pregnancy in Bangladesh?.
BMC Public Health, 15(374),1-9.
- Bloom, B.S. et al. (1956). Taxonomy of educational
objectives: The classification of educational
goals. Handbook I: Cognitive domain. NY:
David McKay.
- Jopang Y. et al (2015). Community Participation
for Thalassemia Prevention Initiated by
Village Health Volunteers in Northeastern
Thailand. *Asia Pacific Journal of Public
Health*, 27(2), 2144-56.
- Terawiwat M, Iamee N, Janchaum A. (1999).
Health Education Program for Prevention
of Iron Deficiency Anemia Among Pregnant
Women Muang District Krabi Province.
Region 4 Medical Journal; 18(4), 237-242.
- Wong P., Thanormrat P., Srithipayawan S., Taytiwat
P., Jermnim N., Niyomthom S., Nimnuch
N., Sanguansermisri T. (2004). Prevalence
of thalassemia trait from screening
program in pregnant women of Phitsanulok.
hai J Hematol Transfusion Med, 14,181-
186.
- Wulandari L.P.L and Whelan A K. (2011). Beliefs,
attitudes and behaviors of pregnant
women in Bali. *Midwifery*, 27,867-871.